

ЎТМИШГА НАЗАР

4 ЖИЛД, 10 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 4, НОМЕР 10

LOOK TO THE PAST

VOLUME 4, ISSUE 10

ТОШКЕНТ-2021

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Раҳбар Ҳамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

«Ўтмишга назар» илмий журнали таҳрири маслаҳат кенгаши
редакционный совет научного журнала «Взгляд в прошлое»
Editorial board of the scientific journal Looking into the past

Садуллаев Анатолий Садуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Аширов Адҳам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Аззамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдишвили Майя
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қызлар давлат педагогика
университети, Қозогистон

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент ким - технология институти

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент.
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Рахмонқуловова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Гоффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қарши муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
профессор, Телави давлат
университети, Грузия

Халикова Раҳбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси

Джоробекова Айнур Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Дипломатия академияси,
Қозогистон Республикаси

Ширванова Тарана Амирата кызы
тарих фанлари номзоди, доцент
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Саипова Камола Давлаталиевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллаҳон Нуриддинович
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институту, Россия

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор
Давлат тарихи институту, Қозогистон

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор
Ал-Фаробий номидаги Қозогистон
Миллий университети, Қозогистон

Хайдаров Муродилла Махмуталиевич
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

Иноятова Дилярам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc)
Ўзбекистон Миллий университети

Талапов Баҳриддин Алижанович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Наманган давлат университети

Одилов Аброр Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори
(PhD)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

13. Аҳмадали Асқаров, Беҳзод Исабеков, Убайдулла Исмоилов ЎРТА ОСИЁДА БРОНЗА ДАВРИ КАТАКОМБА ТИПИДАГИ ҶАБРЛАРНИНГ КЕЛИБ ЧИҚИШИ, ЗАМОНИ ВА МАКОНИ ҲАҚИДАГИ НОТЎҒРИ ТАЛҚИНЛАР ХУСУСИДА.....	4
14. Акром Ахунов XIX АСР ОХИРИДА ШАРҚИЙ ТУРКИСТОНДАН ФАРГОНА ВИЛОЯТИГА АҲОЛИ МИГРАЦИЯСИ ТАРИХИДАН.....	13
15. Ҳасан Бабаджанов, Алишер Эгамов ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА АВИАСОЗЛИК САНОАТИНИНГ БАРПО ЭТИЛИШИ.....	20
16. Нозима Каримова ЁШЛАРДА ТИББИЙ ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТАРИХИДАН (аҳоли мурожаатлари асосида).....	27
17. Dalerjon Mirzayev O'ZBEKİSTONNING FRANSIYA BILAN TA'LIM SOHASIDAGI HAMKORLIGI VA UNING İSTİQBOLLARI.....	32
18. Зарнигор Қодирова XIX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИ - XX АСРНИНГ БИРИНЧИ ЯРМИДА РОССИЯ ИМПЕРИЯСИНИНГ МУСТАМЛАКАЛАРИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ (МАРКАЗИЙ ОСИЁ МИНТАҚАСИ МИСОЛИДА).....	40
19. Шахло Ҳасanova ЎЗБЕК ХОТИН-ҚИЗЛАРИНИ “ОЗОД ҚИЛИШ” ЁҲУД “ХУЖУМ” ҲАРАҚАТИ ТАРИХИДАН.....	45
20. Иззатилла Юлдашев ҚОЗИ АБУ ЙОСУФ ҲАЁТИ ВА ИЛМИЙ МЕРОСИ.....	50

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Нозима Асатуллаевна Каримова,
ЎзМУ Тарих факультети магистранти

ЁШЛАРДАТИББИЙ ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТАРИХИДАН (аҳоли мурожаатлари асосида)

For citation: Nozima A.Karimova. FROM THE HISTORY OF THE FORMATION OF A MEDICAL ECOLOGICAL CULTURE IN YOUNG PEOPLE (based on the appeals of the population). 2021, vol. 4, issue 10, pp.27-31

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2021-10-16>

АННОТАЦИЯ

Мақолада Ўзбекистон ССР фуқароларининг 1980-1991 йилларда республика газеталарига юборган мингга яқин мактублари тадқиқ этилган. Мактубларни ўрганиш жараёнида, уларнинг Ўзбекистон ССР худуди бўйича тақсимотига, ёшлар ва аҳоли ўртасида экологик маданият ва тиббий таълимни шаклланиши, тиббиёт хизматидан ахолининг норозилик сабаблари, она ва бола саломатлигини ҳимоя қилиш, тиббиёт муассасаларининг фаолияти каби масалаларни ёритишга алоҳида эътибор қаратилди.

Калит сўзлар: ҳатлар, мурожаатлар, соғлиқни сақлаш тизими, шикоятлар, мактублар географияси, экологик муаммолар, ёшларнинг тиббий маданияти.

Нозима Асатуллаевна Каримова,
Магистр исторического факультета НУУЗ

ИЗ ИСТОРИИ ФОРМИРОВАНИЯ МЕДИКО-ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ У МОЛОДЕЖИ (на основе обращений населения)

АННОТАЦИЯ

Объектом исследования в данной статье являются источники личного происхождения. В статье рассматриваются письма, которые в рамках существующих классификаций исторических источников представляют собой один из видов служебной документации.

По известным причинам было бы бесполезно искать личную переписку в архивах государственных учреждений или общественных организаций; основное место ее хранения - личные архивные фонды, архивные коллекции, которые ранее создавались и сейчас создаются в государственных архивах, отделах рукописей библиотек и музеев, а также в личных архивах граждан.

Ключевые слова: письма, личные архивные фонды, архивные коллекции, общественные организации, обращения, система здравоохранения, жалобы, география писем, экологические проблемы, система здравоохранения.

Nozima A.Karimova,
Master's degree of the Faculty of history of NUUz

FROM THE HISTORY OF THE FORMATION OF A MEDICAL ECOLOGICAL CULTURE IN YOUNG PEOPLE (based on the appeals of the population)

ABSTRACT

The object of research in this article is sources of personal origin. The article discusses letters that, within the framework of existing classifications of historical sources, represent one of the types of office documentation.

For well-known reasons, it would be futile to search for personal correspondence in the archives of state institutions or public organizations; the main place of its storage is personal archival funds, archival collections that were previously created and are now being created in state archives, manuscript departments of libraries and museums, as well as personal archives of citizens.

Index Terms: letters, personal archival funds, archival collections, public organizations, appeals, health care system, complaints, geography of letters, ecological problems, health care system.

1. Долзарбилиги:

Фуқаро мурожаатлари (хатлар) ёхуд архивлардаги шахсий келиб чиқиши хужжатлари асосида турли даврларда бўлиб ўтган ҳодисалар, воқеалар баёни ҳақида расмий манбаларда келтирилмаган маълумотларни ўрганиш имконини беради.[1]. Айнан шу сабабли, мақолада тадқиқот обьекти сифатида фуқароларнинг хатлари танлаб олинди. Мақоланинг даврий чегараси 1980-1991 йилларни қамраб олади. Ушбу йилларда ижтимоий-иқтисодий, сиёсий, маънавий ҳаётдаги ўзгаришлар, қайта-куриш, ошкоралик шиори остида ўзгаришлар содир бўлганлиги билан белгиланади. Жумладан, расмий маълумотларга кўра, 1986-1987 йилларда Ўзбекистон Компартияси Марказий Кенгашига фуқаролардан 50 мингга яқин ариза ва шикоят келиб тушган бўлса, 20 минг аҳоли раҳбарларнинг кабулида бўлганлар. 100 мингга яқин аҳоли пойтахтга келолмаганлиги сабабли, маҳаллий партия ва совет ҳокимияти аъзоларига шикоят билан мурожаат этишига мажбур бўлганлар. Ижтимоий ҳаётдаги қийинчиликлар туфайли, аёллар орасида кузатилган руҳий холат сабабли 270 нафар қиз-аёллар жонига қасд қилиб, норозилик ифодаси сифатида ўзини ёқиб юборган. Бугунги кунда мазкур давр тарихини ёритиш ва унга ҳолис баҳо беришда нафақат сиёсий балки ижтимоий ҳаёт, жумладан ўша давр экологик маданияти ҳамда муаммоларини тадқиқ этиши ҳам долзарб саналади[3].

2.Ўрганилганлик даражаси:

Ўзбекистон ССРнинг ижтимоий ҳаёти, экологик ва тиббий таълим масалалари ҳамда соғлиқни сақлаш тизими тарихига оид бир қанча илмий ишлар, тадқиқотлар олиб борилиб, кўплаб илмий мақолалар, диссертациялар ҳамда монографиялар чоп этилган.

Совет даврида чоп этилган И.М.Хайдаров[4], В.К.Хрипунов, М.Махмудов, Б.Х.Умирзоқов, Ю.Шодиметов[5]илмий ишларида соғлиқни сақлаш соҳасини “қайта қуриш” сиёсатига мувофиқ ислоҳ қилиш, соҳада кейинги ўн йилликларда йиғилган муаммолар, соғлиқни сақлаш тизимини режалаштириш ва молиялаштириш борасидаги муаммолар, уларни бартараф этиши бўйича баъзи таклифлар ҳамда тиббиёт мактабларининг йўқолиб бораётганлиги, илмий-тадқиқот муассасалари фаолияти қониқарсиз даражада эканлиги, уларнинг фақатгина “услубий кўрсатмалар” ишлаб чиқиш билан чегараланиб қолаётганлиги илгари сурилган[6].

Мустақиллик йилларида бевосита тадқиқ этган мавзуимизга боғлиқ бўлган ишлардан А.Хазратқулова Г.Э.Мўминоваларнинг докторлик диссертациялари ҳамда монографияларини келтириб ўтиш мумкин.

А.Ҳазратқуловнинг докторлик диссертациясида советлар даврида ижтимоий соҳадаги муваффақиятлар билан бирга унинг салбий томонлари ва уларни келтириб чиқарган омилларни мустақиллик мафкураси талаблари асосида баён этишга ҳаракат қилган[7].

Г.Э.Мўминованинг докторлик диссертациясида 1917-1991 йилларга оид Ўзбекистоннинг соғлиқни сақлаш тизими холати тадқиқ этилиб, Ўзбекистонда соғлиқни сақлаш тизимидағи трансфармацион жараёнлар, соғлиқни сақлаш муассасалари ва уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш масалалари, оналар ва болалар саломатлигини муҳофаза қилиш масалаларига алоҳида тўхталиб ўтган[8].

3. Тадқиқот натижалари:

Шунинг учун ҳам аҳоли саломатлигини муҳофаза қилиш ва экологик маданиятини ривожлантириш масалалари доимо долзарб бўлиб келган. Экология тушунчаси аслида грекча сўздан олинган бўлиб “ойкос” яъни макон, уй-жой деган маъноларни англатиб, бу атроф муҳит ва ундаги жонзодлар, шунингдек инсонларнинг ўзаро бир-бирлари ва табиат билан бўлган муносабатини ўрганувчи фандир. Экология тушунчаси илк бора 1866 йили немис биолог олими Э.Г.Геккел томонидан “Организмларнинг умумий морфологияси” асарида келтириб ўтилган[9]. Инсонларнинг саломатлиги учун таъсир этувчи омиллардан бири – бу атроф муҳит яъни табиат омилидир. Ҳар бир инсон аввало ўзи истиқомат қилаётган ҳудудининг тозалигига, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини сақлаб қолиш ҳамда улардан тўғри фойдалана олиш илми ва маданиятига эга бўлмоғи лозим. Инсонларнинг атроф муҳит, табиатга бўлган муносабати, маданий савиянинг қай даражада ривожланганлигидан далолатдар.

Бугунги кунда табиатни муҳофаза қилиш, аҳолининг экологик маданиятини янада ошириш юзасидан республикамида қатор амалий тадбирлар амалга оширилиб келинмоқда. Ҳусусан, “Экосан – халқаро экология ва саломатлик жамғарма”си, Экологик партиянинг ташкил этилганлиги, экологияга ихтисослаштирилган мактабларнинг фаолият юритиши ҳамда Юртбошимиз томонидан 2021 йилни “Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш” йили деб номланиши шулар жумласидандир. Тарихга назар солар эканмиз, аҳолининг ижтимоий қатлами ҳамиша барча жабҳаларда фаол бўлиб, содир бўлаётган воқеаликларга, ижтимоий, сиёсий, иқтисодий соҳада олиб борилаётган сиёсатга ҳамда атроф муҳитга бўлган муносабат юзасидан ўз фикр-мулоҳазаларини билдириб, давлат органлари ва оммавий ахборот воситаларига хатлар юборганлар. Архив манбаларини ўрганиш шуни кўрсатадики, атроф-муҳитга асоссиз равишда инсон таъсири турли юқумли ва бошқа касалликларнинг тарқалишига асосий сабаб бўлган.

Ҳусусан, Ўзбекистон Миллий архивида сақланаётган 1976-1991 йилларга оид бўлган фуқароларнинг мактублари архив хужжатлари орасида ўзига хос аҳамият касб этади. Ушбу фонд хужжатлари турли мавзуларга оид бўлиб, биз ёритмоқчи бўлган мактублар айнан “Табиатни муҳофаза қилиш”га оид хатлардан иборатdir. Мактуб муаллифлари турли миллат, жинс ва ёшга эга бўлиб, улар орасида энг ёш муаллиф 10-синф ўқувчisi С.Муродов бўлиб, “Орол фожеаси” ва атроф муҳит муҳофазаси юзасидан ўз фикр-мулоҳазасини билдирган.

Табиатни муҳофаза қилишга оид мактубларни ҳам ўз мавбатида гуруҳларга ажратиб тадқиқ этишини мақсадга мувоғиқ деб билди.

Биринчи гуруҳга оид мактубларда атроф-муҳит ва сувнинг ифлосланишига қарши аҳолининг танқидий фикрлари ва уларни бартараф этиш юзасидан билдирилган фикрлар киради. Асосан, ушбу мактублар қишлоқ ҳудудида истиқомат қилувчи аҳоли томонидан йўлланган бўлиб, у ердаги экологик муаммолар келтириб ўтилган. Шундай мактублардан бири Қашқадарё вилоятининг Яккабоғ туманида истиқомат қитувчи Ш.Мақсудов томонидан “Совет Ўзбекистони” таҳририятига юборилган бўлиб, у ўз мактубида: “Аҳоли томонидан Қизилдарёга ахлат ташланиши, дарё ёқасида кийимларнинг ювилиши, майший чиқиндиларнинг чиқариб ташланиши ва жамоат хаммомидаги оқава сувларининг дарёга оқизилиши натижасида жуда ифлосланиб кетганлиги ёзилган. Муаллифнинг таъкидлашича, бундай ҳолатнинг натижасида санитар-эпидемиологик ҳолат кескин ёмонлашган ва аҳоли

ўртасида турли юқумли касалликлар сони кўпайган. Қашқадарё вилоятиди 10 ой давомида яъни 1986-1987 йилларда турли юқумли касалликларнинг ўсиши тўғрисидаги статистика қўмитасининг тиббий маълумотномаси илова қилинган[10].

Худди шундай танқидий фикрлар муаллиф Т.Тошпўлатов томонидан юборилган бўлиб, Тошкент вилоятининг Паркент туманидаги Невич ва Новдак қишлоқларида маҳаллий ариқ-зовурларнинг ифлосланганлиги, қишлоқда юқумли касалликлар ортиб бораётганлиги ёзилган. Шунингдек, Республика эпидемиология ва микробиология илмий-тадқиқот институтига бириктирилган шифохонанинг канализация қувурлари 8 йилдан бўён Бўзсув қаналига оқизилиб юборилаётганлиги таъкидланган. Сувни эъзозлаш, уни тоза ва соғ сақлаш ҳар бир инсоннинг муқаддас бурча эканлиги, бу тушунчаларни эса ёшларнинг онгига сингдириб бориш кераклиги мактуб муаллифи томонидан келтириб ўтилган [11].

Фарғона вилоятидан йўлланган мактубларда ҳам сувдан фойдаланиш қоидаларини бузганлик учун жазо чораларини ишлаб чиқиши, хўжасизлик билан фойдаланишнинг олдини олиш, ариқлардан оқаётган сувларнинг тозалигини таъминлаш, табиатни, сувни, ҳавони, ерни асраш, муҳофаза қилиш инсонларнинг виждоний бурчи эканлиги ёзилган [12].

“Ўзбекистон адабиёти ва санъати” таҳририятига йўлланган мактублар орасида Зарафшон воҳасининг экологик ҳолатини тасвирловчи Нусрат Раҳматовнинг мақоласи сақланиб, унда бундан 20 йил аввал Қоракўл тумани худудига етиб келган Зарафшон дарёсининг Навоий туманига етиб келмаслиги, 20 йил ичида 20 км га қисқарганлигини бундай давом этса 50-60 йил ичида нима бўлишини тасаввур қилишдан қўрқасиз-деб таъкидлаган. Самарқанд шаҳридаги бир неча ариқларнинг аҳволи бундан ҳам ёмонлиги. Самарқанддан оқиб ўтган Сиёб уч минг йиллик тарихга эгалиги. Ушбу дарё З.М. Бобур ва Ҳамид Олимjon томонидан ўз шеърларида мақтаб ёзилганлиги, лекин, афсуски, бугунги кунда унга яқинлашиб бўлмаслги келтириб ўтилган. Чунки “Хужум” ипак қурти ва уни қайта ишлаш заводи ҳамда бошқа бир қанча ташкилотлар чиқинди сувларини шу ариққа ташлайдилар-деб ёзилганди[13].

Юқоридагилар билан бир қаторда газета таҳририятларига шаҳарларни кўкаламзорлаштириш, ҳавонинг ифлосланишининг олдини олиш бўйича ҳам хат-таклифлар келиб тушган. Қурилаётган янги туарар-жой мажмуалари худудида декоратив дараҳтлар емас, балки мевали дараҳтлар экиш таклиф этилган. Мактубда қишлоқ хўжалиги фанлари номзоди А.И. Ахмедова қуидагиларни қайд етади: "XX асрнинг 30-йилларида Тошкентда ёзги мева навлари жуда кам сотилган. Чунки маҳалланинг деярли ҳар бир кўчасида ва ҳовлиларида мевали дараҳтлар экиларди. 1985 йилда бир челак гилос 12 рублдан 15 рублгача сотилди. Ўзбекистон шароитида бундай нархлар ҳақида гапириш жуда уят ҳисобланади. Шунинг учун, бугун иккиланмасдан ёнфоқ, олча, олхўри, шафтоли ва ҳоказо каби паст бўйли мевали дараҳтлар қурилаётган янги маҳаллалар кўчаларига ўтказилиши лозим-деб ўз мактубида таъкидлаб ўтган[14].

Мактублар орасида ўша даврдан то ҳозирги кунга қадар долзарб муаммолардан ҳисобланган, Орол денгизи муаммосига оид ўттизга яқин хатлар, аҳолининг муаммони бартараф этишга қаратилган фикр-таклифларини алоҳида таъкидлаб ўтмоғимиз жоиздир. Шунингдек, олимларимиз, ҳусусан, ЎзССР ФАси илмий-текшириш институти академик олимларининг ушбу муаммонинг ҳал этилишидаги фикр мулоҳазалари мактубларнинг аксар қисмини ташкил этади. Ушбу мактубларда “Орол муаммосининг” бутун иттифоқ доирасида кўриб чиқилиши, унинг қуриб бораётганлиги барча тирик жонзодлар, табиат айниқса инсонларнинг саломатлиги, ҳаёт фаолияти учун жуда катта хавф эканлиги таъкидланган. Орол денгизи сатхининг 12 метрга пасайганлиги, ҳажмининг 1960 йилга нисбатан 60 фоизга камайганлиги, 2 миллион гектар худуднинг қуриб қолганлиги, денгизнинг балиқхўжалиги, транспорт тизимини шакллантиришдаги стратегик ўрнини йўқотаётганлиги келтириб ўтилган. Ушбу ҳолатлар эса бевосита худуд санитар-эпидемиологик аҳволининг ёмонлашувига, ичимлик суви сифатининг пасайиб боришига, аҳоли ва айниқса ёш болаларнинг юқумли касалликлар: гепатит, ошқозон-ичак касалликлари, буйрак ва буйрак

ости тош касалликларининг кўпайишига ва нобуд бўлишига олиб келаётганлиги таъкидланган[15].

Муаллифларнинг аксарияти муаммонинг сабаблари ва келиб чиқишини таъкидлаб, унинг айборларини топишга ҳаракат қилган. Баъзи одамлар ҳукумат томонидан етарли чоралар қўрилмаётганлигини танқид остига олсалар, бошқалар шунчаки бу масала юзасидан аҳолининг бепарволиги, ёшлардаги экологик маданиятнинг пастлигидан деб таъкидлашган, яна бир мактуб эгалари эса ўз амалий тавсиялар беришга ҳаракат қилган.

4. Хулосалар:

Хулоса қилиб айтганда, фуқароларнинг оммавий ахборот воситаларидағи хатларини таҳлил қиласрек еканмиз, хатлар муайян муаммо юзасидан кишиларнинг кенг кўламли фикр ва муроҳазаларини намоён этди.

Таъкидлаб ўтиш жоизки, 1980-1991 йилларда аҳолининг шаҳарларни ободонлаштириш, қишлоқ инфратузилмасини яхшилаш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, санитария-эпидемеологик чора тадбирларни ташкил этиш айниқса “Орол фожеаси”нинг бартараф этилиши юзасидан билдирган таклифлари, уларнинг экологик вазиятга нисбатан бефарқ эмасликлари, умуман ижтимоий ҳаётда фаол қатламлардан эканликларини яна бир бора намоён этди.

Иқтибослар/ Сноски/References:

1. Baranov A. A. Protection of mothers and children at the present stage: problems and ways to solve them // Soviet health care, 1989, No. 3.-P.3-6.
2. Inatov M.N. Letters of Uzbeks to official organizations as a historical source (20-30s of the XX century). Candidate's dissertation abstract.T., 2003. -P.16.
3. Khaidarov I.M., Khripunov V.K. The problems of restructuring medicine and healthcare. Ed. Prof. A.R. Rakhimdzhanova.-T .: Medicine, 1988. Page 9. [4] Khazratqulov A. Social problems of Uzbekistan and ways of their solution: specifics, experience, perspectives (1971-1991gg.). T., 1993. p-20-25.
4. Makhmudov M., Umirzakov B.Kh. Healthcare of Uzbekistan.-T.: 1991. Pages 39-42.
5. Muminova G.E. History of the healthcare system in Uzbekistan (1917-1991). Tashkent. “New edition” .- 2015. p181 .
6. Shodimetov Y. Scientific and technical progress, lifestyle and health.-T., Uzbekistan, 1987. P15.
7. Usmanov K., Sadikov M. History of Uzbekistan (1917-1991). Textbook. The main editorial office of the publishing and printing joint-stock company “Sharq” Tashkent - 2011.–P. 204.
8. Vyalkov A.I, Mirsky M.B, Shchepin V.O. The main directions of development of treatment and preventive care for the population // Health of Russia XX century / Ed. Yu.P. Lisitsyna, M.E. Putin, I.M. Akhmetzyanov. Kazan: Ed. Center “Personnel of Russia XX century”, 2006. p- 66-150.
9. www.meduza.ru. Everything was the best in the USSR. Not really. The main myths about the “golden age” of the late Soviet Union.
10. Zaretskiy Yu. P.. Strategies for understanding the past. Theory, history, historiography. M., 2011. p 242.
11. National Archive of Uzbekistan. Fund 2806, list no. 1, collections no. 24,28,32,36,52,54,158, 102,103.
12. National Archive of Uzbekistan. Fund 2454, list no. 6, collections no. 3945, 4252.
13. National Archive of Uzbekistan. Fund 2582, list no. 1, collections no. 3945, 3946, 3947.

ЎТМИШГА НАЗАР
4 ЖИЛД, 10 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
ТОМ 4, НОМЕР 10

LOOK TO THE PAST
VOLUME 4, ISSUE 10